

УДК 658.148

Сльозенок Н.М.

Київський національний торговельно-економічний університет

АНАЛІЗ ПОЗИКОВИХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ СПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ

© Сльозенок Н.М.

У статті досліджено фінансову спроможність підприємств торгівлі виконувати свої зобов'язання щодо залучених позикових фінансових ресурсів в умовах глобальної фінансової кризи.

Ключові слова: банківський кредит, облігаційні позики.

The article is researched financial ability of trading enterprises to carry out their obligation concern attraction loan financial resources in global financial crisis's condition.

Key words: bank's credit, loans of bonds.

В статье исследовано финансовую способность предприятий торговли выполнять свои обязательства касательно привлеченных заемных финансовых ресурсов в условиях глобального финансового кризиса.

Ключевые слова: банковский кредит, облигационные займы.

Постановка проблеми. Сучасна світова економіка характеризується бурхливим процесом транснаціоналізації у різних її сферах. Глобалізація міжнародної торгівлі призвела до появи в Україні потужних торговельних мереж, які обслуговують значну частку вітчизняного роздрібного ринку. Більшість інвестиційних проектів у сфері будівництва торгових площ, а також поглинань та об'єднань торговельних мереж здійснювались із залученням позикових фінансових ресурсів. Роздрібна торгівля оцінювалась як одна з найбільш інвестиційно-привабливих сфер для іноземних та українських підприємств. Рефінансування заборгованостей за рахунок нових банківських кредитів чи корпоративних облігаційних випусків широко використовується у міжнародній практиці. Однак в умовах глобальної нестабільності фінансового ринку та фінансово-кредитної системи України зокрема підприємства торгівлі опинилися в скрутному становищі через значні труднощі у погашенні своїх боргових зобов'язань. Аналіз стану та основних проблем позикового

фінансування вітчизняних підприємств торгівлі нині набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх публікацій. Питання аналізу ефективності кредитування підприємницької діяльності та визначення тенденцій на фінансовому ринку знайшли відображення у працях багатьох дослідників, зокрема Бодрецького М., Гладких Д., Зимовець В., Ходаківської В.П., Чеснокова В.Л., Шелудько В.М. тощо. Поряд з цим назріла потреба подальшого аналізу та досліджень у галузі торгівлі.

Постановка завдання. Метою статті є виявлення та аналіз сучасних тенденцій позикового фінансування підприємств торгівлі України.

Виклад основного матеріалу. Ринок роздрібної торгівлі України став більш насиченим. Однак, необхідно відмітити, що процес трансформації національної структури ринку знаходиться на початковому етапі, частка великих вітчизняних мереж порівняно із об'ємами роздрібного ринку провідних мереж у розвинених країнах світу становить лише 15 % внутрішнього ринку, тоді як в Німеччині цей показник сягає 65%, Франції – 85%, Великобританії – 86% [5]. Серед національних продовольчих роздрібних мереж можна виділити ГК «Фоззі», АТБ-Маркет, ГК «Фуршет», ГК «Велика кишеня», ГК «Таврія», ЕКО. До крупних регіональних мереж відносяться: «Пакко-Холдинг», ТК «Інтермаркет», «Ровекс». Також на роздрібному ринку України працюють такі іноземні компанії, як «Metro Cash&Carry» та «Praktiker» (Німеччина), «Billa» (Австрія), «Spaer» (Нідерланди), «О'КЕЙ» (Росія).

В Україні на протязі останніх років лідируючу позицію серед позикових джерел фінансування підприємств торгівлі займали банківські кредити, що підтверджують офіційні дані НБУ за 2005-2009рр. (результати дослідження узагальнено у табл.1).

Темпи залучення довго- і коротко- строкових банківських кредитів майже однакові за весь досліджуваний період. Це свідчить про орієнтацію вітчизняних підприємств торгівлі на довгострокові перспективи кредитування своєї господарської діяльності та підвищення довіри до позикових боргових інструментів на фінансовому ринку. Позичальники очікували виплатити свої зобов'язання за рахунок зростання товарообороту у майбутньому.

Таблиця 1

Структура позикових фінансових ресурсів залучених у господарську діяльність підприємств за 2005-2009рр., %

Вид позикового фінансування за період	2005	2006	2007	2008	2009
Довгострокові кредити банків (більше 1 року)	96,27	44,9	47,22	43,53	44,3
Короткострокові кредити банків (менше 1 року)		46,6	43,56	45,45	51,83
Корпоративні облігації	3,73	8,5	9,22	11,02	3,87
Всього:	100	100	100	100	100

Переломним періодом у розвитку підприємств торгівлі став кінець 2008 року. Динаміка емісії корпоративних облігацій за 2009р.скоротилася майже в 4 рази. Згідно звітів НБУ [3] в 2009 році частка прострочених банківських кредитів збільшилася у 5 разів: якщо в 2008 році підприємства торгівлі мали лише 3929 млн.грн прострочених кредитів, то в 2009 році цей показник збільшився на 16575 млн.грн (і становив 20504 млн грн).

В значній мірі на величину прострочених запозичень вплинула валюта залучення банківських кредитів. Якщо в 2008 році серед заборгованості у іноземній валюті в 83603 млн.грн підприємства торгівлі не погасили лише 1444 млн грн (1,73% від усієї суми кредиту), то у 2009 році цей показник зріс до 9401 млн.грн (або 15,1% від усієї простроченої суми кредиту) при заборгованості по кредитах в 62396млн.грн Для порівняння: частка простроченої заборгованості по кредитах банку в національній валюті зросла на 7,31% порівняно із 2008 роком і становила -11102 млн грн, або 10,75% від всієї суми залучених банківських кредитів.

Ще одним важливим фактором для вітчизняних підприємств торгівлі, який безпосередньо визначав об'єми, як залучення, так і повернення банківських кредитів, став рівень процентних ставок на фінансовому ринку. Коливання валютних курсів та зростання попиту на готівкові кредитні ресурси спонукало підвищення позичкового відсотку, що у свою чергу негативно відобразилось на фінансових результатах торговельних підприємств й ефективності їх фінансової діяльності. Наведені тенденції у зміні прибутковості підприємств торгівлі в залежності від розміру середньозваженої процентної

ставки за кредитами банків у звітний період, представлено в табл.2.

Відповідно до офіційних даних для підприємств роздрібно торгівлі процентна ставка за кредитами банків у національній валюті в 2009 р. зменшилася у порівнянні з 2008 р. на 4,4% і становила 18,3%, а по кредитах в іноземній валюті – зросла на 0,6% і становила 12,2%. Найвищий рівень процентної ставки для підприємств торгівлі спостерігався за овердрафтами.

Що стосується зобов'язань по випусках корпоративних облігацій, то ДК ЦПФР [4] зареєструвала понад 200 випусків облігацій підприємств на загальну суму 9,55 млрд грн, що на 21,8 млрд. грн або менше у 3 рази менше показника 2008 року (31,35 млрд грн). У минулому році рейтингове агентство «Кредит-Рейтинг» зафіксував 54 дефолти за облігаціями. При цьому у 2008 році цей показник дорівнював 24, у 2007 - 4, у 2006 - 2, у 2005 - 1. Найбільш розповсюдженими випадками дефолту є неспроможність позичальника виконувати зобов'язання за облігаціями при настанні останньої дати погашення емісії [5].

Таблиця 2

Динаміка прибутковості підприємств торгівлі у порівнянні із змінами розміру процентних ставок за кредитами банків, %

Показник		2005	2006	2007	2008	2009
1	Середньозважена процентна ставка за кредитами банків у річному обчисленні	14,4	13,9	13,1	15,5	17,6
	Тенденція показника за звітний період		↓	↓	↑	↑
2	Частка підприємств торгівлі, які були прибутковими за фінансовими результатами звітного періоду, % до загальної кількості підприємств	73,1	73,4	74,7	71,6	65,9
	Тенденція показника за звітний період		↑	↑	↓	↓

У сфері торгівлі за останні п'ять років відбулося 17% дефолтів, і вона посіла друге місце після будівельної галузі (56%) по кількості

дефолтів. За розрахунками «Кредит-Рейтинг», кредитні рейтинги випусків облігацій, за якими були порушені терміни погашення, належали до спекулятивної категорії рейтингової шкали, що підтверджує точність рейтингових оцінок агентства. На думку експертів, торік для досить великої кількості емітентів облігацій був характерний певний набір ризиків, реалізація яких в умовах кризи призвела до невиконання або затримок з виконанням зобов'язань. Серед таких ризиків варто відзначити високе боргове навантаження, недостатньо високу якість управління й планування фінансово-господарською діяльністю, здійснення перерозподілу коштів у групі компаній без врахування інтересів емітента тощо.

Висновки. Узагальнюючи результати проведеного дослідження ефективності залучення і використання позикових фінансових ресурсів підприємствами торгівлі України, необхідно відмітити негативні тенденції, які спостерігаються у галузі торгівлі в зв'язку з неспроможністю підприємств погасити свої зобов'язання. Значний вплив на стан заборгованості вітчизняних підприємств торгівлі здійснило підвищення банківських процентних ставок по наданих кредитах та дефіцит валютних коштів для погашення кредитів банків залучених в іноземній валюті. Отож, кризові явища, які охопили міжнародний економічний простір, найбільше вплинули на фінансову спроможність провідних галузей національної економіки. Виявлені наслідки позикового фінансування на прикладі підприємств торгівлі доводять необхідність впровадження у практику ефективних методів планування та аналізу фінансових ризиків і загроз.

Список використаних джерел:

1. Бодрецький М. Проблематика довгострокового кредитування // Вісник НБУ. – 2007. - №5 (135). - с.35-38.
2. Шелудько В.М. Фінансовий ринок: Навч. посіб. – 2-ге вид., випр. І доп. – К.: Знання-Прес, 2003. – 535с.
3. www.bank.gov.ua – офіційний сайт Національного банку України
4. www.dfp.gov.ua – офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг
5. www.credit-rating.ua – сайт агентства «Кредит-Рейтинг»